

Financiële vaardigheden in het leergebied Mens en Maatschappij

Notitie Consortium Financiële Educatie t.b.v. Curriculum.nu, juli 2018

Op 28 juni jl. vond op het ministerie van Financiën de tweede consultatiebijeenkomst plaats, waarbij vier organisaties (Wijzer in geldzaken, Vecon, Nibud en Diversion) met afgevaardigden van het ontwikkelteam Mens en Maatschappij namens Curriculum.nu (Peter Lucas en Jorieke de Jonge) de uitkomsten van de tweede sessie hebben besproken. Deze notitie volgt op de tijdens de bijeenkomst gemaakte afspraak dat de vier organisaties gezamenlijk input aan het ontwikkelteam leveren over hoe financiële vaardigheden in een of meerdere grote opdrachten een logisch onderdeel kunnen vormen.

Korte terugblik

Het Consortium Financiële Educatie bestaat uit vier organisaties (Wijzer in geldzaken, Vecon, Nibud en Diversion) die ieder vanuit hun eigen doelstellingen en expertise vinden dat kinderen en jongeren op school onderwijs zouden moeten krijgen in verantwoord financieel gedrag. In april j.l. heeft het Consortium een feedbackformulier ingestuurd naar Curriculum.nu waarin werd gereageerd op de conceptvisie Mens en Maatschappij. Daarin betoogden we dat verantwoord financieel gedrag een noodzakelijke voorwaarde is voor economische zelfstandigheid, één van de hoofddoelen van het onderwijs zoals door Curriculum.nu geformuleerd.

Dilemma's ontwikkelteam

Het ontwikkelteam Mens en Maatschappij heeft het formuleren van de grote opdrachten weliswaar nog niet afgerond, maar er zijn wel al denkrichtingen bepaald. Tijdens de bijeenkomst op 28 juni jl. stond de vraag centraal hoe financiële educatie aan kinderen en jongeren een plaats kan hebben in een of meerdere grote opdrachten en hoe dit logisch gelinkt kan worden aan de huidige vakken aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer en filosofie (de relatie met het vak economie is evident). Tegelijkertijd speelt de vraag of financiële vaardigheden een zelfstandig onderwerp is, of juist onderdeel is c.q. samenhang vertoont met meerdere vakperspectieven.

Wij denken dat het ene het andere niet hoeft uit te sluiten. Een aantal met name kennisgerichte onderdelen kunnen het best apart worden aangeboden. Zeker in het basisonderwijs werkt dat het meest effectief. In het voortgezet onderwijs kunnen sommige onderwerpen worden geïntegreerd in het vak economie, maar dat is in de bovenbouw slechts een keuzevak. Ten aanzien van de houdings- en gedragsaspecten van financiële

competenties, is er veel samenhang met andere vakgebieden en kan die samenhang meer betekenisvol onderwijs opleveren. We werken dit hieronder uit.

Grote opdrachten – thema's

Keuzes maken

Het ontwikkelteam heeft zelf het maken van keuzes als het onderwerp van een grote opdracht/thema geformuleerd. Dit is een zeer omvangrijk onderwerp waar alle vakken van het leergebied Mens en Maatschappij een inhoudelijke relatie mee hebben.

Het Nibud heeft vier hoofdthema's voor verantwoord financieel gedrag geformuleerd:

- Inkomsten verwerven
- De geldzaken organiseren
- Verantwoord besteden
- Voorbereid zijn op (on)voorzien omstandigheden

Het behoeft nauwelijks uitleg dat veel van de aan deze hoofdthema's gerelateerde vaardigheden te maken hebben met het maken van (de goede) keuzes. Zeker niet alle vaardigheden, maar wel een groot deel: het monitoren van de eigen inkomsten en uitgaven, bestedingsgedrag en verleidingen de baas blijven, financieel plannen en bewust financiële producten kiezen, enzovoort. Deze vaardigheden hebben veelal een relatie met andere psychologische aspecten van het maken van keuzes, zoals impulscontrole, groepsgedrag etc.

Deze vaardigheden passen duidelijk bij het vakperspectief economie, maar er zijn ook verbanden met geschiedenis en maatschappijleer: vroeger werd er voor mensen meer geregeld (door de overheid met name), terwijl de overheid zich nu meer en meer terugtrekt en burgers meer eigen verantwoordelijkheid oplegt. Daartegenover staat dat de wereld en ook regels meer complex worden. Bovendien: de wereld en regels veranderen voortdurend, dus een belangrijke voorwaarde voor (economische) zelfredzaamheid is de vaardigheid om uit te zoeken welke regels momenteel gelden en welk effect dat op hun situatie heeft. Vanuit sociaaleconomisch en historisch perspectief zijn deze financiële vaardigheden dus breder te plaatsen.

Wonen en werken

We kunnen ons voorstellen dat wonen en werken het thema van een andere grote opdracht zou kunnen zijn. Alle vakperspectieven hebben hiermee een sterke inhoudelijke relatie en veel onderwerpen uit al deze vakgebieden kunnen zowel los als in nauwe samenhang worden gepresenteerd. Het leven op het platteland en in de (groeierende) grote stad toen en nu, infrastructuur en landschapsinrichting, demografische ontwikkelingen toen en nu, hier en elders...: het aantal verbanden is enorm. Ook een aantal financiële competenties kunnen hierin worden ondergebracht, zoals het gehele hoofdthema 'inkomsten verwerven', maar ook onderwerpen als de waarde (en de rol) van geld in het economisch verkeer, inkomsten en uitgaven, het betalen en het nut van belastingen, sparen en lenen passen in dit perspectief. Eventueel kan dit thema worden verbreed met zorg (voor jezelf, voor anderen en voor de omgeving). Daardoor komen de aspecten wonen en werken in relatie te staan

met hoe mensen hun leven indelen, al dan niet gestuurd door hun sociaaleconomische omgeving. (Zorg zou natuurlijk ook een apart thema kunnen zijn.)

Vragen ontwikkelteam

Het ontwikkelteam Mens en Maatschappij heeft enkele vragen gesteld waarvan een tweetal interessant zijn hier te bespreken:

- hoe kun je in een curriculumbeschrijving recht doen aan en rekening houden met verschillen en tegelijkertijd ook de gemeenschappelijkheid benoemen?
- hoe zorg je dat het M&M-curriculum inhoudelijk aansluit bij de interesses en mogelijkheden van de verschillende leeftijdsgroepen?

Ongeacht ontwikkelingsniveau of sociaaleconomische status: iedereen gaat om met geld, ook kinderen en jongeren. De Nibud-leerdoelen zijn onderverdeeld in vier leeftijdscategorieën en de daarin benoemde competenties 'groeien' dus mee met de kinderen en jongeren. Juist omdat jongeren, naarmate ze ouder worden, zich in toenemende mate financieel zelfstandiger gaan gedragen, kan het onderwijs in de kennis- houdings- en gedragsaspecten daarvan vanuit de belevingswereld van de leerlingen worden ingevuld. (Jong geleerd is jong gedaan en oud gedaan).

Tegelijkertijd kan ook op ontwikkelingsniveau gedifferentieerd worden. Leerlingen in het praktijkonderwijs of vmbo basis hebben meer behoefte aan financiële vaardigheden die heel dicht bij hun eigen leefwereld aansluiten, terwijl op het vwo deze belevingswereld naar meer generieke niveaus doorgetrokken kan worden.

Omgaan met geld is voor alle leeftijdsgroepen een intrinsiek interessant onderwerp; het is op ieder leeftijds- en ontwikkelingsniveau te koppelen aan wat kinderen en jongeren 'nu' meemaken en wat hen zelf dagelijks aangaat. Daardoor is het onderwerp financiële vaardigheden een smaakmaker voor betekenisvol onderwijs.

Het spreekt voor zich dat het Consortium Financiële Educatie bij de nadere uitwerking van het curriculum graag meedenkt tijdens de vervolgfases.

Den Haag, 12 juli 2018

j.a.brouwer@minfin.nl